

Kuurojen ja kuulovammaisten kohtaamat pelastusturvallisuuden haasteet kodin ulkopuolella

Väinö Mäkipää

2025 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kuurojen ja kuulovammaisten kohtaamat pelastusturvallisuuden haasteet kodin ulkopuolella

Väinö Mäkipää
Turvallisuus ja riskienhallinta
Opinnäytetyö
Kesäkuu, 2025

Väinö Mäkipää

Kuurojen ja kuulovammaisten kohtaamat pelastusturvallisuuden haasteet kodin ulkopuolella

Vuosi

2025

Sivumäärä

23

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia pelastusturvallisuuden haasteita kuurot ja kuulovammaiset kokevat jokapäiväisessä elämässään kodin ulkopuolella. Tavoitteena oli luoda alustava kartoitus siitä, mitä näistä haasteista kuurot ja kuulovammaiset pitävät tärkeimpinä ja miten heidän mielestään niihin voisi positiivisesti vaikuttaa. Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona Kuurojen Liitolle, joka voi hyödyntää opinnäytetyön tuloksia työssään kuurojen oikeuksien ja etujen toteutumisen valvonnassa ja kehittämisessä.

Opinnäytetyön tietoperustassa esitellään kuuroihin ja kuulovammaisiin kohdistuvista pelastusturvallisuuden haasteista olemassa olevaa tietoa. Tietoperustassa hyödynnettiin muun muassa Kuurojen Liiton, Kuuloliiton ja Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön tuottamia ohjeistuksia ja oppaita, sekä Yhdysvaltain paloturvallisuusviraston aiempaa tutkimusta aiheesta. Tietoperustassa esiteltiin myös kuurojen ja kuulovammaisten pelastusturvallisuuteen vaikuttavaa lainsäädäntöä. Aiempaa suomalaista tutkimusta aiheesta on hyvin niukasti, ja myös englanninkielisestä tutkimuksesta uupuu kuurojen ja kuulovammaisten henkilökohtaisten kokemusten ja tuntemusten tarkastelu. Tässä opinnäytetyössä haluttiin kartoittaa kuurojen ja kuulovammaisten henkilökohtaisia kokemuksia ja tunteita, joten lähestymistavaksi valittiin laadullisen tutkimustyön menetelmät. Tietoa kerättiin teemahaastattelulla kuuroilta, kuulovammaisilta ja yhdeltä kuulevalta osallistujalta, jolla on kokemusta kuulovammaisten kanssa työskentelystä. Kerättyä aineistoa analysoitiin teemoittelulla.

Kaikki haastateltavat tunnistivat puutteita tai epäselvyyksiä turvallisuusjärjestelyissä kuuroille ja kuulovammaisille työpaikoilla ja julkisilla paikoilla. Yleisimpiä haastateltavien havaitsemia puutteita kodin ulkopuolella olivat hälytysjärjestelmät kuten palohälyttimet, jotka hälyttävät vain äänellä ja siten eivät tavoita kuuroja ja kuulovammaisia halutulla tavalla. Haastateltavat pitivät matkapuhelimia erityisen tärkeinä välineinä kuuroille ja kuulovammaisille. Matkapuhelimia kerrottiin käytettävän omatoimisuutena turvallisuusratkaisuna virallisempien ratkaisujen puutteessa, mutta myös toivottiin esimerkiksi tekstiviesti-ilmoitusten hyödyntämisen yleistyvän tiedottamisessa virallisten tahojen puolelta. Haastateltavat kertoivat kokevansa, että yhteiskunnassa ei tiedosteta kuurojen ja kuulovammaisten tarpeita tarpeeksi hyvin, joka voi johtaa hankaliin tilanteisiin ja heikentyneeseen turvallisuudentunteeseen esimerkiksi viranomaisten ja yritysten kanssa toimiessa.

Haastattelujen tuloksista kävi ilmi, että yhteiskunnassa on merkittävästi parantamisen varaa kuurojen ja kuulovammaisten huomioimisessa. Etenkin turvallisuusjärjestelyissä tarvittaisiin uusia ratkaisuja kuurojen ja kuulovammaisten henkilökohtaisen turvallisuuden sekä itsenäisyyden parantamiseksi. Opinnäytetyön tuloksia voidaan käyttää pohjana jatkotutkimuksille aiheesta. Jatkotutkimuksessa voidaan esimerkiksi kartoittaa, miten hyvin yritykset ja viranomaiset tiedostavat tässä opinnäytetyössä tunnistettuja haasteita ja mitä toimenpiteitä ne vaativat.

Asiasanat: kuulovammainen, kuuro, kuuleva, pelastusturvallisuus, turvallisuudentunne, turvallisuus

Väinö Mäkipää

Fire Safety Challenges Faced by the Deaf and Hard of Hearing in their Daily Lives Outside of the Home

Year

2025

Pages

23

The purpose of this thesis was to map the fire safety challenges deaf and hard of hearing people face in their daily lives outside of their homes. The objective was to create a preliminary survey of these challenges and which of them are considered the most important by the deaf and hard of hearing, and how the deaf and hard of hearing would like for the issues to be addressed. The thesis was commissioned by the Finnish Association of the Deaf, who may utilize the results of this thesis in their work of monitoring and improving the fulfilment of rights and interests of deaf people in Finland.

The theoretical framework section of the thesis reviews guides and instructions produced by the Finnish Association of the Deaf, Hearing Association and the Finnish National Rescue Association, as well as an article produced by the United States Fire Administration. Relevant legislation is also presented. Prior research on the subject in Finland seems to be very limited, and relevant research conducted in English also seems to neglect the human aspect of the subject matter, focusing on the challenges more on a technical level. This thesis aimed to highlight the personal experiences and feelings of the deaf and hard of hearing, so methods of qualitative research were chosen as the best approach. Data was collected with semi-structured interviews with deaf, hard of hearing, and hearing participants interviewed. Collected data was analysed using pattern thematic analysis.

All the participants recognized defects and inconsistencies in safety arrangements concerning deaf and hard of hearing people in workplaces and public spaces. The most common observation among the participants was that alarm systems, such as fire alarms, outside their homes almost always transmit the alarm exclusively using sound, meaning that some important alarms do not have the desired effect on deaf and hard of hearing people. The participants regarded mobile phones as vital tools for the deaf and hard of hearing, because they are often used for improvised personal safety solutions in absence of official, standardized solutions for the deaf and hard of hearing. Participants felt that there is a lack of understanding of the needs of the deaf and hard of hearing in society, which can lead to difficult situations and deterioration of sense of safety when interacting with authorities and businesses.

The results showed that there is still much room for improvement in addressing the needs of the deaf and hard of hearing in safety arrangements, and new solutions are needed for improving the personal safety and independence of deaf and hard of hearing people. The results of this thesis can be used as a basis for follow-up research into the subject. The follow-up research can, for example, focus on mapping out the level at which authorities and businesses recognize the challenges identified in this thesis and how they could be addressed.

Keywords: deaf, fire safety, hearing impaired, hearing person, safety, sense of safety

Sisällys

1	Johdanto.....	6
1.1	Tavoitteet ja rajaukset.....	6
1.2	Keskeiset käsitteet.....	7
2	Kuurojen ja kuulovammaisten pelastusturvallisuus	8
2.1	Aiempi tutkimus	8
2.2	Kuurojen ja kuulovammaisten erityistarpeet ja haasteet	9
3	Lainsäädäntö ja standardit.....	10
3.1	Pelastuslaki ja Laki pelastuslain muuttamisesta.....	10
3.2	Viittomakielilaki, Vammaispalvelulaki ja YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista.....	10
3.3	Riskienhallinta ja SFS-ISO 31000	11
4	Menetelmät	11
4.1	Teemahaastattelu.....	11
4.2	Osallistujien valitseminen	12
4.3	Sisällönanalyysi	12
5	Tulokset	13
5.1	Hälytys- ja tiedotusjärjestelmien saavutettavuus.....	13
5.2	Kuurojen ja kuulovammaisten omatoimiset turvallisuusratkaisut.....	14
5.3	Kommunikoinnin haasteet	15
5.4	Tulosten tarkastelu	16
6	Johtopäätökset	17
7	Pohdinta	18
7.1	Luotettavuus ja eettisyys	18
7.2	Haasteet.....	19
7.3	Jatkotutkimusehdotukset	19
	Lähteet.....	21
	Liitteet	23

1 Johdanto

Maailman terveysjärjestö WHO (2024) arvioi viidellä prosentilla väestöstä, eli noin 430 miljoonalla ihmisellä maailmanlaajuisesti, olevan jonkinasteinen kuulovamma. Heistä noin 70 miljoonaa on kuuroja (World Deaf Federation 2025). Suurimmalla osalla ihmisistä kuulo heikkenee iän myötä, joten ainakin Suomessa kuulovammaisten osuuden väestöstä voidaan odottaa kasvavan lähitulevaisuudessa väestön ikääntyessä (Kuuloliitto 2024 a).

Tämä opinnäytetyö pyrkii selvittämään kuurojen ja kuulovammaisten kokemia pelastusturvallisuuden liittyviä haasteita jokapäiväisessä elämässä kodin ulkopuolella. Ajatus opinnäytetyön aiheesta syntyi vuonna 2022, kun kirjoittaja havaitsi oman kuuroutumisensa seurauksena muutoksia turvallisuuden liittyvissä seikoissa, joihin arkipäiväisessä elämässä piti kiinnittää huomiota. Aiheeseen perehtyessä vaikutti siltä, että kuurojen ja kuulovammaisten jokapäiväisessä elämässä kohtaamia turvallisuushaasteita kodin ulkopuolella on tutkittu Suomessa todella vähän, jos ollenkaan. Koska kuulovammaisten osuus väestöstä on kasvussa, kuurojen ja kuulovammaisten turvallisuusasioista on nykyisellään tärkeä avata laajempi yhteiskunnallinen keskustelu ja sen merkitys tulee kasvamaan tulevina vuosina.

Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona Kuurojen Liitolle. Kuurojen Liitto on suomalainen etu- ja palvelujärjestö, joka ajaa kuurojen ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumista. Kuurojen Liitto muun muassa järjestää ja koordinoi tapahtumia sekä tiedottaa kuuroille ajankohtaisista asioista ja tarjoaa tukea ja neuvoa verkkosivuillaan. Kuurojen Liitto myös ylläpitää suomalaisia ja suomenruotsalaisia viittomakielen sanakirjoja verkossa. (Kuurojen Liitto 2024 a.)

1.1 Tavoitteet ja rajaukset

Opinnäytetyön tavoite on kerätä tietoa kuurojen ja kuulovammaisten tärkeiksi kokemista henkilökohtaiseen turvallisuuden liittyvistä haasteista sekä heidän ajatuksistaan siitä, miten näihin haasteisiin voisi vaikuttaa positiivisesti. Tieto kerätään haastatteluilla, joihin kutsutaan osallistujiksi kuuroja ja huonokuuloisia henkilöitä sekä kuulevia, jotka työnsä tai muun kokemuksen puolesta tuntevat kuurojen ja kuulovammaisten tarpeet ja haasteet hyvin. Tavoiteltava lopputulos on alustava kartoitus niistä pelastusturvallisuuden liittyvistä haasteista, jotka kuurot ja kuulovammaiset kokevat tärkeiksi. Tämän kartoituksen avulla voidaan paremmin tunnistaa aihepiirin tärkeimpiä kehityskohteita jatkossa. Opinnäytetyön tuloksia voidaan myös hyödyntää ja syventää mahdollisissa jatkotutkimuksissa.

Tutkimuskysymyksinä ovat ”Minkälaisia pelastusturvallisuuden haasteita kuurot ja kuulovammaiset kohtaavat jokapäiväisessä elämässään kodin ulkopuolella?” ja ”Mitkä asiat parantaisivat kuurojen ja kuulovammaisten turvallisuudentunnetta kodin ulkopuolella?”.

Opinnäytetyön tarkoitus on saada yksityishenkilöitä haastattelemalla tietoa heidän kokemuksistaan kuulovammaisten pelastusturvallisuuden haasteisiin liittyen. Sellaiset osallistujat, jotka ovat mahdollisesti aiheelle relevanteilla yrityksillä tai organisaatioilla töissä, haastatellaan yksityishenkilöinä, eikä työnantajiansa edustajina.

Tässä opinnäytetyössä lähestytään pelastusturvallisuutta turvallisuuden suunnittelun kannalta. Työssä ei siis pyritä tarkastelemaan tulipaloja tai muita varsinaisia pelastustilanteita. Työn pääpaino on siinä, mitä teknisiä ja inhimillisiä haasteita kuurojen ja kuulovammaisten pelastusturvallisuuteen liittyy.

1.2 Keskeiset käsitteet

Tässä luvussa avataan opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä. Joidenkin käsitteiden, kuten kuuron ja kuulovammaisen, määritelmässä on eroja esimerkiksi siinä mitä asiantuntijat tarkoittavat niillä ja miten ne yleisesti ymmärretään, sekä siinä millä sanalla ihmiset haluavat määritellä itsensä. Alla kuvataan käsitteiden vakiintuneita määritelmiä ja niiden mahdollisia muita käyttötapoja sekä sitä, mitä niillä tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan.

Kuulovammainen tarkoittaa henkilöä, jolla on jonkinasteinen kuulon alenema. Käsite on laaja ja siihen kuuluu lievästi huonokuuloiset, joilla voi esimerkiksi olla vaikeuksia seurata keskustelua, sekä toisessa päässä täysin kuurot henkilöt. (Kuuloliitto 2024 c.) Suuri osa kuulovammaisista hyötyy tai voisi hyötyä kuulokojeesta (Kuuloliitto 2024 d). Tässä opinnäytetyössä kuulovammaisella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ilman apuvälineitä tai niiden kanssa hyödy täysin äänistä ympäristön ja tilanteiden hahmottamisessa, esimerkiksi henkilöä, joka kuulee ja käyttää puhetta mutta ei kuule joitakin hälytysääniä tai saa selvää kuulutuksista. Tässä opinnäytetyössä sellaisissa kohdissa, joissa mainitaan vain kuulovammaiset, tarkoitetaan myös kuuroja.

Kuuro on Kuurojen Liiton (2024 b) ja Kuuloliiton (2024 c) määrittelemänä henkilö, joka on syntymästään tai varhaislapsuudestaan asti ollut kuuro tai vaikeasti kuulovammainen, eli ei ole kuullut elämänsä aikana yhtään tai lähes yhtään, ja näin ei ole oppinut puhetta ja yleensä käyttää äidinkielenään viittomakieltä. Henkilö, joka on menettänyt kuulonsa kokonaan tai lähes kokonaan jo puheen opittuaan on **kuuroutunut** (Kuuloliitto 2024 c). Yleisesti puheessa käytetään sanaa kuuro tarkoittamaan näitä molempia, ja jopa huonokuuloisia saatetaan sanoa kuuroiksi. Osa kuuroista ja kuuroutuneista pystyy kuulemaan kuulolaitteen avulla, mutta eivät kaikki. Tässä opinnäytetyössä kuurolla tarkoitetaan henkilöitä, jotka ovat täysin tai lähes kuuroja ja täten eivät hyödy äänistä ympäristön ja tilanteiden hahmottamisessa.

Kuuleva tarkoittaa normaalikuuloista henkilöä, eli sellaista, jonka kuulokynnys on korkeintaan 20 desibelin tasolla (Mayer 2021). Liitteessä 1 selitetään kuulokynnystä ja erilaisia kuulovammoja. Kuulevalla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä henkilöä, joka käyttää ja ymmärtää puhuttua kieltä sekä hyödyntää ääniä ympäristön ja tilanteiden hahmottamisessa.

Pelastusturvallisuus on turvallisuuden osa-alue, johon kuuluu tulipalojen ja muiden onnettomuustilanteiden ehkäisy ja onnettomuustilanteissa ihmisten pelastaminen (Rajamäki 2025). Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on keskeistä ennakointi ja suunnittelu (Lepistö 2025). Tässä opinnäytetyössä pelastusturvallisuutta tarkastellaan kuurojen ja kuulovammaisten tarpeiden huomioinnin pelastusturvallisuuden suunnittelussa näkökulmasta.

Turvallisuudentunne on yksi ihmisen perustarpeista. Maslow'n tarvehierarkiassa turvallisuudentunne asettuu ihmisen toiseksi tärkeimmäksi tarpeeksi fysiologisten tarpeiden, kuten ruuan ja hengitysilman jälkeen. (McLeod 2024.) Tässä opinnäytetyössä turvallisuudentunteella tarkoitetaan henkilön kokemusta vallitsevan tilanteen turvallisuudesta, johon erilaiset tekijät voivat vaikuttaa positiivisesti tai negatiivisesti.

Turvallisuus määritellään Turvallisuuskomitean kokonaisturvallisuuden sanastossa (2017) tilaksi, jossa uhkat ja riskit ovat hallittavissa. Muckett ja Furness (2007) kuvailevat turvallisuuden tilaa vapaudeksi sietämättömästä vahingon riskistä. Henkilön kannalta turvallisuuden tila voidaan nähdä sellaiseksi, jossa henki tai terveys ei ole vaarassa ja täten hän voi toteuttaa normaalia toimintaa tarpeidensa ja halujensa saavuttamiseksi (Kaiser 2025). Turvallisuus käsitteenä jakautuu kahteen luokkaan, joille englanninkieliset sanat "safety" ja "security" kääntyvät kumpikin suomeksi samaan sanaan "turvallisuus". Tässä opinnäytetyössä keskitytään pelastusturvallisuuteen, joka kuuluu "safety" luokkaan. (Turvallisuuskomitea 2017.) Esimerkiksi rikollisuuden vaikutusta ei siis tässä työssä pohdita, vaan keskiössä ovat onnettomuudet ja muut poikkeustilanteet.

2 Kuurojen ja kuulovammaisten pelastusturvallisuus

Tässä luvussa katsotaan opinnäytetyön aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta ja muuta olemassa olevaa tietoa. Toisessa alaluvussa käydään läpi, mitä kuurojen ja kuulovammaisten pelastusturvallisuudesta jo tiedettyä. Aiempaa tutkimusta ja muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta käytettiin tämän opinnäytetyön haastattelujen kysymysten muodostamisessa.

2.1 Aiempi tutkimus

Kuurojen ja kuulovammaisten pelastusturvallisuus on saanut hyvin vähän huomiota tutkimuksen ja vielä vähemmän julkisen keskustelun saralla. Suomenkielistä tutkimusta ja kirjallisuutta aiheesta ei löydy juuri lainkaan. Esimerkiksi Laurea Finnasta 5.1.2025 tehdyllä

perushaulla käyttämällä hakusanoja ”kuuro AND kuulovammainen AND pelastusturvallisuus” ilman lainausmerkkejä löytyi vain yksi hakutulos, AMK opinnäytetyö, joka käsittelee erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden poistumisturvallisuutta, mutta ei pääasiassa kuulovammaisia. Scopuksesta hakusanoilla ”hearing impaired AND fire safety” ilman lainausmerkkejä löytyi 10 tieteellistä artikkelia joista 9 käsittelee keskeisenä teemana tai sivuten kuurojen ja kuulovammaisten pelastusturvallisuutta, pääasiassa keskittyen palohälytinteknologiaan. Näiden lisäksi tietoperustaa rakentaessa löytyi yksi artikkeli, joka käsittelee kuurojen ja kuulovammaisten pelastusturvallisuuden riskejä yleisellä tasolla (United States Fire Administration 1999). Kuurojen ja kuulovammaisten henkilökohtaisten pelastusturvallisuuden kokemusten kartoittamisen kohdalla näyttäisi siis olevan ainakin suomeksi ja englanniksi tutkimusaukko. Tutkimuksen vähyyttä saattaa osin selittää erityisesti kuurojen historiallisesti heikko asema suomalaisessa yhteiskunnassa, joka on vasta verrattain äskettäin alkanut kehittyä paremmaksi. (Vihra 2019.) Myös kuurojen osuus väestöstä on hyvin pieni, Kuuloliiton (2024 b) arviolta Suomessa elää noin 8000 kuuroa. Toisaalta kuulovammaisten osuus väestöstä on merkittävä; noin 800 000:lla, eli joka seitsemännellä suomalaisella on jonkinasteinen kuulon alenema (Kuuloliitto 2024 b). Tietoperustaan löytyi vain yksi tutkimuskysymyksen vastaamiseen auttava tieteellinen artikkeli, joka käsittelee suuren osan aiheen tietoperustasta. Tämän artikkelin lisäksi Kuurojen Liiton, Kuuloliiton ja SPEK:in sivustoilta löytyviä ohjeita ja artikkeleita hyödynnettiin tietoperustassa.

2.2 Kuurojen ja kuulovammaisten erityistarpeet ja haasteet

Kuuroilla ja kuulovammaisilla on pelastusturvallisuuden kannalta haasteita ja tarpeita, joita kuulevilla ei ole. Esimerkiksi pelkästään ääneen perustuvat hälytykset eivät tavoita kuulovammaisia halutulla tavalla. Monikanavaisuus, kuten vilkkuvalojen ja tekstin käyttäminen hälytyksissä ja tiedotuksissa on olennaisen tärkeää kuulovammaisille. Jotkut kuulovammaiset käyttävät kotonaan muun muassa palohälyttimiä, jotka ovat yhteydessä vilkkuviin valoihin ja esimerkiksi tärisevään laitteeseen sängyssä, mutta tällaisia järjestelyjä ei ole saatavilla usein kodin ulkopuolella. (United States Fire Administration 1999.)

Viestintä on olennainen haaste kuuroille ja kuulovammaisille yhteiskunnassa, jossa valtaväestö kommunikoi puhutulla kielellä ja palvelut ovat suunniteltu kuulevia varten. Kuulovammainen ei välttämättä kuule puhetta hyvin tai lainkaan, ja hänen äidinkieltensä voi olla viittomakieli, jolloin kommunikointi kuulevan kanssa voi tapahtua huulilta lukemalla tai kirjoittamalla. Kommunikointitilanteissa kuulovammainen tarvitsee hyvän valaistuksen ja esteettömän näköyhteyden toiseen henkilöön. Nämä asiat eivät välttämättä toteudu esimerkiksi pelastustilanteessa, jos tilassa on savua tai muita esteitä. (SPEK 2025 a.)

3 Lainsäädäntö ja standardit

Tässä luvussa katsotaan aiheeseen liittyviä lakeja sekä SFS-ISO 31000 -standardia. Lakien periaatteet ja tarkoitukset esitellään lyhyesti. Lisäksi pohditaan, miten ne liittyvät kuurojen ja kuulovammaisten turvallisuuteen.

3.1 Pelastuslaki ja Laki pelastuslain muuttamisesta

Pelastuslain (2011/379) tavoite on parantaa ihmisten turvallisuutta ja ehkäistä onnettomuuksia, ja onnettomuuden sattuessa varmistaa, että ihmiset pelastetaan ja vahinko pysyy mahdollisimman pienenä. Pelastuslaki aiemmassa muodossaan oli puutteellinen esimerkiksi vammaisten henkilöiden huomioimisen kannalta ja siksi vuonna 2021 hallitus aloitti pelastuslain uudistamisen valmistelut. Laki pelastuslain muuttamisesta (436/2023) laadittiin 67 eri toimijan palautelausunnot huomioiden. Invalidiliitto ja Vammaisfoorumi ottivat kantaa puutteisiin vammaisten huomioimisessa pelastuslaissa sekä laissa pelastuslain muuttamisesta. (Juvakka & Andersson 2021; Kokko & Kyröläinen 2023). Pelastuslain uudistamisen ensimmäisessä vaiheessa muun muassa säädettiin, että vastuu palohälyttimien hankinnasta ja kunnossapidosta siirtyy asukkaalta rakennuksen omistajalle. Tähän vastuuseen sisältyvät kaikentyyppiset palohälyttimet, kuten kuulovammaisille suunnitellut erityishälyttimet. Asukkaan vastuulle jää palohälyttimiin liittyvistä erityistarpeista ilmoittaminen rakennuksen omistajalle. (SPEK 2025 b.) Pelastuslain uudistuksen käsittelyn toinen vaihe jatkuu vuoden 2025 aikana ja lakimuutokset tulevat voimaan 2026 (Sisäministeriö 2025).

3.2 Viittomakielilaki, Vammaispalvelulaki ja YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

Viittomakielilain (359/2015) tavoite on edistää viittomakieltä käyttävien henkilöiden kielellisten oikeuksien toteutumista. Laki velvoittaa viranomaisia edistämään tarjoamiensa palveluiden ja tiedon saavutettavuutta viittomakielellä. Laki edistää turvallisuuteen liittyvien ohjeiden ja tiedotusten saavutettavuutta kuulovammaisille, joka parantaa kuulovammaisten mahdollisuuksia turvalliseen toimintaan arkipäiväisessä elämässä.

Vammaispalvelulaki (2023/675) pyrkii edistämään vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja mahdollisuuksia osallistumiseen yhteiskunnassa. Laki turvaa vammaisille henkilöille riittävien ja laadukkaiden palveluiden saavutettavuuden määrittämällä sellaisten erityispalvelujen järjestämisen, jota ensisijainen lainsäädäntö ei kata. Vammaispalvelulaki vaikuttaa kuulovammaisten turvallisuuteen siten, että se edistää kuulovammaisten itsenäistä tiedonsaantia ja vähentää heidän riippuvuuttansa muista ihmisistä.

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista asettaa kansainväliset normit vammaisten oikeuksien suojelulle ja edistämiseksi. Sopimus velvoittaa valtioita varmistamaan, että vammaiset henkilöt saavat tarvittavat tuet ja palvelut itsenäisen elämän mahdollistamiseksi. Sopimus toimii perustana kansalliselle lainsäädännölle (27/2016) ja parantaa vammaisten asemaa Suomessa ja maailmalla. (Suomen YK-liitto 2015.)

Nämä ovat esimerkkejä säädöksistä, jotka pyrkivät vahvistamaan vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja itsenäisyyttä parantamalla yhteiskunnan saavutettavuutta. Kuulovammaisille näiden säädösten keskeinen merkitys on siinä, että ne turvaavat oikeuden saada tärkeää turvallisuuteen liittyvää tietoa saavutettavassa muodossa sekä mahdollisuuden toimia itsenäisesti erilaisissa tilanteissa.

3.3 Riskienhallinta ja SFS-ISO 31000

ISO 31000 -standardissa ohjeistetaan riskienhallintaprosessi organisaatioille. Standardi tarjoaa yleisen viitekehyksen riskienhallinnalle ja auttaa organisaatioita hallitsemaan riskejä järjestelmällisesti. Standardi ei määritä tarkkoja vaatimuksia, vaan antaa joustavia suuntaviivoja, joita voidaan soveltaa organisaation kaikilla tasoilla. Sen tavoitteena on tukea organisaation päätöksentekoa ja vahvistaa turvallisuutta. Standardissa linjattuihin riskienhallinnan periaatteisiin kuuluu muun muassa sidosryhmien mukaan ottaminen. Sidoryhmiin kuuluu organisaation työntekijät. Jos organisaatiolla on töissä kuulovammaisia henkilöitä, heidän ja heidän tarpeensa on standardin mukaan otettava huomioon riskienhallintaprosessissa. (SFS-ISO 31000:2018 8, 13-14.)

4 Menetelmät

Opinnäytetyö toteutettiin seuraten laadullisen tutkimustyön periaatteita. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, haastatteluteemojen laatimiseen käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysia ja haastattelujen tulosten analyysiin käytettiin teemoittelua. Opinnäytetyössä haluttiin kuvata, millainen ilmiö on ja minkälaisia merkityksiä ihmiset asettavat ilmiölle, johon laadullisen tutkimuksen menetelmät sopivat parhaiten (Hirsjärvi & Hurme 2022).

4.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, eli haastattelun kulku ja sisältö ei ole tarkasti ennalta asetettu, vaan haastattelu etenee keskustelunomaisesti (Hirsjärvi & Hurme 2022). Teemahaastattelu ei kuitenkaan ole täysin vapaamuotoinen, vaan se etenee mukailien haastattelijan ennalta suunnittelemaa haastattelurunkoa, joka muodostuu haastattelun aiheelle keskeisistä teemoista. Etukäteen valitut teemat perustuvat

olemassa olevaan tietoon tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88.) Haastattelija esittää ennalta suunniteltuja tukikysymyksiä, jotta keskustelu etenee suunniteltujen teemojen raameissa. Kysymysten järjestyksen ja muotoilun ei kuitenkaan tarvitse olla kaikille haastateltaville samat, ja osa teemoista saattaa tulla käsiteltyä keskustelun edetessä luonnollisesti, jolloin kaikkia tukikysymyksiä ei välttämättä tarvitse esittää. Haastattelujen edetessä kysymysten muotoilu saattoi muokkautua aiemmista haastatteluista opitun mukaan. Jos esimerkiksi ensimmäisessä haastattelussa jokin tukikysymys oli haastateltavalle vaikeasti ymmärrettävä, toisessa haastattelussa sama kysymys voitiin esittää eri tavalla.

Haastattelija on itse aikuisiällä kuuroutunut ja käyttää kommunikointiin puhuttua kieltä. Siksi kuurojen osallistujien haastatteluihin oli järjestetty viittomakielen tulkki paikalle. Tämä helpotti haastattelun kulkua ja lisäsi selkeyttä haastattelijalle ja haastateltaville.

4.2 Osallistujien valitseminen

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 86) luonnehtivat haastattelun eduksi sitä, että haastatteluun voidaan valita osallistujiksi henkilöitä, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä tai tietoa aiheesta. Osallistujat haastatteluihin valittiin tarkoituksenmukaisella valinnalla, eli tietyt henkilöt kutsuttiin sen perusteella, että heidän tiedettiin tuntevan aihe ja osaavan kertoa siitä. Aluksi pohdittiin, että mitä näkökulmia halutaan haastattelujen kautta tuoda esille. Kuurot ja kuulovammaiset henkilöt olivat selvä valinta. Lisäksi nähtiin hyödylliseksi saada kuurojen ja kuulovammaisten tarpeet ja haasteet tuntevan kuulevan henkilön näkökulmaa aiheeseen. Loppujen lopuksi haastatteluihin saatiin osallistujiksi viisi henkilöä, joista kolme oli kuuroja, yksi kuulovammainen ja yksi kuuleva henkilö. Kuuleva haastateltava työskentelee kuurojen kanssa Kuurojen Palvelusäätiöllä. Osallistujista kaksi oli kirjoittajan ennalta tuntemia henkilöitä ja kolme opinnäytetyön toimeksiantajan Kuurojen Liiton suosittamia.

4.3 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, jonka avulla voidaan tarkastella ja jäsenellä tekstiaineistoa. Sisällönanalyysi voidaan toteuttaa eri lähestymistavoilla. Tässä opinnäytetyössä käytettiin teorialähtöistä ja aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Näiden lähestymistapojen ero on se, miten analyysiprosessi etenee ja mihin aineiston tarkastelu perustuu. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107-111.)

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissa aineiston jäsenitys perustuu aiempaan tutkimukseen tai valittuun teoreettiseen viitekehykseen. Teorialähtöistä analyysia ohjaavat ennalta määritellyt teemat, joiden perusteella aineisto luokitellaan ja tulkitaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110.) Tässä opinnäytetyössä teorialähtöistä analyysia käytettiin haastattelurunkoa muodostettaessa. Haastatteluteemat perustuivat pelastusturvallisuuteen ja kuulovammaisten tarpeisiin liittyvään tietoperustaan. Haastatteluteemat löytyvät liitteestä 2.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa puolestaan aineisto ohjaa analyysia, ja teemat nousevat esiin ilman ennalta määriteltyjä luokkia. Tällä lähestymistavalla aineisto jäsenellään avoimesti, ja siitä pyritään tunnistamaan toistuvia ilmiöitä sekä merkityksellisiä yhteyksiä. Tämä näkyi opinnäytetyössä siten, että haastatteluissa esiin nousseet toistuvat aiheet ja näkemykset muodostivat lopulliset analyysin teemat. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108.)

Aineiston analyysiin käytettiin teemoittelua. Teemoittelun avulla haastatteluista etsittiin yhteisiä piirteitä ja toistuvia aiheita, jotka ryhmiteltiin laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Tämä mahdollisti aineiston jäsenellän tarkastelun sekä johtopäätösten tekemisen. Teemoittelun avulla aineistosta nousseet seikat voitiin esittää selkeästi ja johdonmukaisesti, mikä helpotti tulosten tulkintaa.

5 Tulokset

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön haastattelujen tuloksia. Haastatteluaineisto koottiin teemoiksi, jotka muodostettiin aineistosta esiin nousseiden toistuvien aiheiden ja näkemysten pohjalta. Teemat esitetään tärkeysjärjestyksessä, eli ensimmäisenä on teema, johon liittyen haastateltavilta tuli eniten vastauksia.

5.1 Hälytys- ja tiedotusjärjestelmien saavutettavuus

Jokainen haastateltava kertoi pitävänsä ongelmana kuuroille ja kuulovammaisille sopivien hälytysjärjestelmien puutetta kodin ulkopuolella esimerkiksi työpaikoilla ja julkisilla paikoilla kuten kauppakeskuksissa ja kuntosaleilla. Haastateltava A kertoi pitävänsä kuuroille sopivien hälytysjärjestelmien puutetta kodin ulkopuolella suurimpana ongelmana kuurojen turvallisuuden kannalta.

Kaikki haastateltavat nostivat esiin monikanavaisuuden tärkeyden hälytys- ja tiedotusjärjestelmissä. Tärkeimpinä positiivisina tekijöinä järjestelmien saavutettavuudelle pidettiin vilkkuvien valojen ja matkapuhelimeen lähetettävien tekstiviesti-ilmoitusten hyödyntämistä. Näiden hyödyntämistä ei kuitenkaan koettu tarpeeksi yleisenä. Haastateltavat A, C, D ja E kertoivat tähän teemaan liittyvistä kokemuksistaan esimerkiksi työpaikoilla, jossa kuurot ja kuulovammaiset huomioivia järjestelyjä on suunniteltu tai aiottu kehittää, mutta vastuun epäselvyys on johtanut siihen, että kehitystä ei lopulta ole tapahtunut.

Haastateltavat D ja E pohtivat yleisen vaaramerkin saavutettavuuden puutetta. Haastateltava E huomautti, että ihmisten valmiutta toimia hätätilanteissa ei voida varmistaa, jos sitä ei harjoitella. Vaikka yleistä vaaramerkkiä kokeillaan säännöllisesti, kuulovammaisille se ei käy harjoituksesta, kun vaaramerkki annetaan pelkästään äänen kautta. Haastateltava D pohti,

että myös vaaramerkin säännöllisen kokeilun yhteydessä voitaisiin antaa tiedotteet esimerkiksi television tai tekstiviestin välityksellä, kuten tehtäisiin oikeassa tilanteessa.

Positiivisina tekijöinä hälytysten ja tiedotusten saavutettavuudelle haastateltavat B, C ja E kokivat 112 Suomi -mobiilisovelluksen, ja haastateltavat A, B, D ja E toivat esiin viittomakielen tulkkien käytön. Erityisesti he pitivät myönteisenä tilanteita, joissa esimerkiksi viranomaisen tai terveydenhuollon toimija varaa tulkin Kelan tulkkauspalvelun kautta oma-aloitteisesti ennen suunniteltua tapaamista. Haastateltava E toi esiin risteilyalusten käytännön kerätä matkustajilta tietoa mahdollisista rajoitteista, kuten kuulovammasta. Hänen mukaansa tällainen käytäntö tukee sekä turvallisuutta että turvallisuudentunnetta. Tietoisuus erityistarpeista auttaa henkilöstöä toimimaan tehokkaammin poikkeustilanteissa.

Haastateltava A kertoi ajattelevansa, että vaikka kuuroille ja kuulovammaisille saavutettavat hälytyslaitteet ja viranomaisten tarjoamat järjestelyt ovat hyödyllisiä, olisi tärkeää keskittyä myös yhteisöllisyyteen ja luottamukseen ihmisten välillä. Hän nosti esimerkiksi esiin naapurustot, joissa asukkaat tunsivat toisensa hyvin ja välittäisivät toistensa turvallisuudesta. Haastateltavan mukaan kuurojen turvallisuus ja turvallisuudentunne paranisi, jos he voisivat luottaa siihen, että naapuri tulee tarvittaessa apuun hätätilanteessa.

5.2 Kuurojen ja kuulovammaisten omatoimiset turvallisuusratkaisut

Kaikki haastateltavat kertoivat kokevansa, että kuurot ja kuulovammaiset usein tukeutuvat improvisoituihin ratkaisuihin turvallisuuden varmistamiseksi kodin ulkopuolella. Haastateltavat A ja B kertoivat erityisesti kuuroille yleisestä tarpeesta tarkkailla ympäröivien ihmisten toimintaa kodin ulkopuolella ja olla valmiina seuraamaan tuntemattomia ihmisiä esimerkiksi tilanteessa, jossa ihmiset alkavat joukoittain poistumaan kauppakeskuksesta palohälytyksen takia, josta kuuro ei tiedä.

Haastateltavat A, C, D ja E kertoivat kokeneensa tilanteita, joissa he ovat kodin ulkopuolella tarvinneet apua ystäviltään, perheenjäseniltään tai tuntemattomilta ihmisiltä saadakseen tärkeää tietoa meneillään olevasta hälytyksestä tai kuulutuksesta. Haastateltavat A ja E kertoivat, että tällaisissa tilanteissa ystävien kanssa oleminen parantaa turvallisuudentunnetta. Toisaalta haastateltavat C ja D kuvailivat tilanteita, joissa on herännyt hämmennystä ja turhautumista siitä, että he ovat saaneet tiedon akuutista hätätilanteesta ensimmäisenä vasta omaisten kautta, eikä tieto virallisista lähteistä ole saavuttanut heitä.

Haastateltavat A ja C kertoivat luottavansa, että jos esimerkiksi työpaikalla tulisi palohälytys, työkaverit toimisivat turvaverkkona kuuroille ja kuulovammaisille sopivien palohälyttimien puutteessa ja tulisivat varmistamaan, että kuuro työkaveri on tietoinen tilanteesta.

Kaikki haastateltavat kertoivat kokevansa, että matkapuhelin on kuuroille ja kuulovammaisille tärkeä väline jokapäiväisessä elämässä kodin ulkopuolella, koska sillä voi kommunikoida ympäröivien ihmisten kanssa tai ottaa yhteyttä omaisiin tai muuten hankkia tietoa tilanteissa, joissa tärkeä tieto esimerkiksi vain äänenä tulevasta kuulutuksesta ei muuten saavuta heitä.

5.3 Kommunikoinnin haasteet

Haastateltavat A, C ja D kertoivat kokeneensa haastavia kommunikaatiotilanteita viranomaisten, asiakaspalvelijoiden tai muuten tuntemattomien kuulevien ihmisten kanssa. Hankalien kommunikointitilanteiden kerrottiin aiheuttavan turvattomuuden, epävarmuuden, ärsytyksen ja pettymyksen tunteita.

Haastateltavat A ja D mainitsivat erityisesti korona-ajan kasvomaskeiden käytön tekijänä, joka hankaloitti kommunikointia muiden ihmisten kanssa. Haastateltava A koki kasvomaskeista johtuvan kommunikoinnin hankaluuden viranomaisten kanssa heikentävän turvallisuudentunnetta.

Haastateltavat A, B, D ja E arvioivat kommunikoinnin haasteisiin kodin ulkopuolella vaikuttavan merkittävänä tekijänä kuurojen heikko näkyvyys yhteiskunnassa, jonka takia kuuroista ja kuurojen tarpeista ei tiedetä tarpeeksi. Tämän nähtiin mahdollisesti johtavan tilanteisiin, jossa ihmiset eivät tiedä miten toimia kuuron kohdatessaan ja ”menevät lukkoon”. Kaikilla haastateltavilla oli näkemyksiä siitä, minkä takia henkilökohtaisella tasolla kommunikointi ei onnistu kuulevien kanssa. Syiksi arveltiin, että ihmiset eivät osaa, uskalla, halua tai jaksaa vaivautua yrittämään kuuron tai kuulovammaisen kanssa kommunikointia. Haastateltavat B, C ja D kuitenkin arvioivat, että suurin osa kommunikaatiotilanteista kuuron tai kuulovammaisen ja kuulevan välillä sujuvat hyvin, mutta yksittäiset hankalat tapaukset jäävät mieleen. Haastateltava B arvioi, että kuuroja esittävät huijarit kaupungilla voivat vaikuttaa kielteisesti ihmisten asenteisiin. Tämä voi johtaa siihen, että aidosti kuuroilla henkilöillä on vaikeuksia saada apua tuntemattomilta hätätilanteissa.

Haastateltava D pohti, että kuurojen näkyvyyttä parantamalla voitaisiin parantaa myös kuurojen turvallisuutta. Haastateltava arvioi, että näkyvyyttä voisi parantaa julkisilla tapahtumilla ja tempauksilla. Esimerkkinä hän nosti seksuaalivähemmistöjen Pride -tapahtumat, joita voisi käyttää mallina näille tempauksille.

Kuten edellisessä teemassa käsiteltiin, matkapuhelimet ovat tärkeä väline monelle kuuroille ja kuulovammaiselle. Haastateltava B kuitenkin nosti esiin, että matkapuhelin ei välttämättä ole kaikille hyvä ratkaisu, koska esimerkiksi kuuroilla ikäihmisillä ja maahanmuuttajilla suomen kielen kirjoitus- ja lukutaito voi olla heikko, ja täten tuntemattoman kuulevan kanssa kommunikointi puhelimen näytölle kirjoittamalla ei välttämättä onnistu.

5.4 Tulosten tarkastelu

Kuurojen ja kuulovammaisten pelastusturvallisuuden ongelmat vaikuttavat johtuvan pääosin siitä, että turvallisuusratkaisut yhteiskunnassa on suunniteltu ensisijaisesti kuuleville. Kuulovammaiset joutuvat omin keinoin täydentämään henkilökohtaista turvallisuuttaan tai muuten aktiivisesti hakemaan arkipäiväistä turvallisuutta parantavia palveluja. Tästä johtuen kuulovammaisten pelastusturvallisuuden toteutuminen riippuu osin standardoimattomista, ja siten vähemmän luotettavista ratkaisuista.

Teknisten haasteiden lisäksi kuurot ja kuulovammaiset kohtaavat yhteiskunnan asenteista johtuvia haasteita. Kodin ulkopuolella muiden ihmisten osaaminen ja halukkuus kommunikoida kuulovammaisen kanssa vaikuttaa turvallisuuteen ja turvallisuudentunteeseen. Varsinkin viranomaisten kanssa toimiessa kommunikoinnin sujuvuudella voi olla suuri positiivinen tai negatiivinen vaikutus.

Kuurojen ja kuulovammaisten pelastautuminen perustuu muihin ihmisiin enemmän kuin kuulevilla. Koska kuulovammaiset eivät välttämättä havaitse esimerkiksi ääneen perustuvaa palohälytystä, heidän pelastautumisensa voi riippua siitä, sattuvatko he huomaamaan tilanteen muiden ihmisten käytöksestä tai tuleeko joku varoittamaan heitä.

Osa haastateltavista kertoi kokemuksistaan, että työpaikoilla ei olla edistytty kuulovammaisten turvallisuusasioiden parantamisessa puheista huolimatta. Tästä saa sen vaikutelman, että näissä organisaatioissa ei seurata ISO-31000 standardin periaatteita. Kuulovammaiset työntekijät, kuten kaikki muutkin sidosryhmät, kuuluisi ottaa riskienhallintaan mukaan. Kun näin ei toimita, puuttuu työpaikoilta esimerkiksi kuulovammaisille työntekijöille sopivat palohälyttimet.

Haastattelujen tuloksissa suurimmat piirteet olivat melko samassa linjassa aiheesta aiemmin tiedetyn kanssa. Tärkeimpänä pidetty haaste, eli kuuroille ja kuulovammaisille soveltuvien hälytysjärjestelmien puute kodin ulkopuolella, oli saanut ammatillisessa keskustelussa aiemminkin huomiota. Kommunikoinnin haasteet tuntemattomien kuulevien ihmisten kanssa oli myös odotettavissa oleva vastauksissa esiintyvä teema aiemman tiedon puitteissa. Matkapuhelimien turvallisuusratkaisuna hyödyntämisen yleisyys kuulovammaisten keskuudessa tuli tietoperustaan heijastaen uutena havaintona.

Haastattelujen tuloksista saatiin vastauksia opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, ”Minkälaisia pelastusturvallisuuden haasteita kuurot ja kuulovammaiset kohtaavat jokapäiväisessä elämässään kodin ulkopuolella?”, saatiin selkeitä vastauksia: kuurot ja kuulovammaiset kohtaavat hälytysjärjestelmien saavutettavuuteen, viestintään, ja yhteiskunnan asenteisiin liittyviä haasteita.

Myös toiseen tutkimuskysymykseen, ”Mitkä asiat parantaisivat kuurojen ja kuulovammaisten turvallisuudentunnetta kodin ulkopuolella?”, saatiin vastauksia. Kuulovammaisten turvallisuudentunteeseen kodin ulkopuolella vaikuttaa esimerkiksi se, miten hyvin he saavat tietoa ympäröivistä tilanteista. Positiivinen vaikutus tiedonsaantiin on monikanavaisilla tiedotusjärjestelmillä, kuten sähköisillä tiedotusnäytöillä joihin kuulutusten sisältö tulee tekstinä, sekä ympäröivien ihmisten osaamisella ja halukkuudella kommunikoida kuulovammaisten kanssa. Erityisesti viranomaisten on tärkeää osata kommunikoida kuulovammaisten kanssa, koska viranomaisen kanssa kommunikoinnin onnistumisella voi olla merkittävä negatiivinen tai positiivinen vaikutus kuulovammaisen turvallisuudentunteeseen. Tähän haastateltavat uskoivat voitavan vaikuttaa positiivisesti lisäämällä viranomaisille koulutusta kuulovammaisen henkilön kohtaamisesta.

6 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, minkälaisia pelastusturvallisuuden haasteita kuurot ja kuulovammaiset kohtaavat jokapäiväisessä elämässään kodin ulkopuolella ja mitkä asiat parantaisivat kuurojen ja kuulovammaisten turvallisuudentunnetta kodin ulkopuolella. Opinnäytetyön aihe syntyi kirjoittajan omista kokemuksista, joista yhdessä toimeksiantajan ja opinnäytetyön ohjaajan kanssa jalostettiin työlle otsikko ja tutkimuskysymykset. Tutkimuskysymyksinä olivat ”Minkälaisia pelastusturvallisuuden haasteita kuurot ja kuulovammaiset kohtaavat jokapäiväisessä elämässään kodin ulkopuolella?” ja ”Mitkä asiat parantaisivat kuurojen ja kuulovammaisten turvallisuudentunnetta kodin ulkopuolella?”

Opinnäytetyössä pyrittiin erityisesti kuvaamaan kuurojen ja kuulovammaisten ajatuksia ja tunteita aiheesta, sillä aiheeseen liittyvissä aiemmissa tutkimuksissa keskityttiin asiaan yleisellä tasolla tai teknisiin ratkaisuihin. Tavoitteena oli luoda alustava kartoitus kuurojen ja kuulovammaisten tärkeimmiksi kokemista pelastusturvallisuuden haasteista, jonka avulla aihetta voidaan tutkia ja kehittää paremmin jatkossa. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisen tutkimuksen periaatteita noudattaen. Parhaiten työn tavoitteita ja tutkimuskysymyksiä palvelevaksi tiedonkeruumenetelmäksi nähtiin teemahaastattelu, jolla kerättiin kuurojen, kuulovammaisten ja kuulevien näkökulmia aiheeseen. Haastatteluilla kerättyä tietoa analysoitiin teemoittelulla.

Haastattelujen tuloksista saatiin tietoa kuurojen ja kuulovammaisten kohtaamista pelastusturvallisuuden haasteista, joita kuulovammaiset itse pitävät tärkeimpinä. Tulosten analyysistä teemoittelulla saatiin tietokooste, jossa kerätty tieto tiivistettiin kolmeksi teemaksi. Teemoiksi muodostuivat hälytys- ja tiedotusjärjestelmien saavutettavuus, kuurojen ja kuulovammaisten omatoimiset turvallisuusratkaisut, sekä kommunikoinnin haasteet. Nämä olivat asioita, joista kaikki haastateltavat kertoivat vastauksissaan.

Aiemmassa tutkimuksessa aiheesta ei juuri keskitytä ihmisten henkilökohtaisiin kokemuksiin. Tämä oli opinnäytetyön merkittävin ero aiempaan tutkimukseen aiheesta. Aineistosta nostetuilla teemoilla oli paljon yhteistä teorialähtöisten haastatteluteemojen kanssa. Ilmeisimmät haasteet, kuten pelkkään ääneen perustuvat hälytysjärjestelmät nousivat odotetusti esiin myös haastatteluaineistossa. Aineistosta nousi kuitenkin esiin myös vähemmän ilmeisiä seikkoja, kuten kuulovammaisten omatoimiset turvallisuusratkaisut matkapuhelimien avulla ja muuten. Opinnäytetyön voi siis katsoa onnistuneen; kartoitettiin suuntaa antavasti, mitä pelastusturvallisuuden haasteita kuurot ja kuulovammaiset pitävät merkittävimpinä. Aineiston osittainen yhteensopivuus teorian kanssa osoittaa, että aihetta lähestyttiin johdonmukaisesti ja relevantista näkökulmasta. Suhteessa teoriaan saatiin myös uutta tietoa, jota voidaan hyödyntää jatkotutkimuksissa ja kehitysprojekteissa.

7 Pohdinta

Opinnäytetyö toi esiin kuurojen ja kuulovammaisten kohtaamia pelastusturvallisuuden haasteita. Keskeisiä löydöksiä olivat, että kuulovammaisten pelastusturvallisuuden haasteet johtuvat suurilta osin siitä, että yhteiskunnassa turvallisuusjärjestelyt on tehty ensisijaisesti kuuleville. Toinen keskeinen löydös oli, että kuulovammaiset ovat kuulevia enemmän riippuvaisia muista ihmisistä pelastusturvallisuuden kannalta. Nämä muut ihmiset voivat olla perheenjäseniä, ystäviä, työkavereita tai tuntemattomia ihmisiä kaupungilla.

Kaikilla kuulovammaisilla ei ole mahdollisuutta järjestää itselleen parhaita mahdollisia turvallisuusratkaisuja. Turvallisuuden toteutuminen jää monessa tapauksessa sattumanvaraiseksi ja yksilön omien resurssien varaan. Kuulovammaisten ei pitäisi joutua tukeutumaan omatoimisiin keinoihin turvallisuusasioissa, vaan toimivien ja saavutettavien ratkaisujen tulisi olla lähtökohtaisesti virallisten tahojen vastuulla. Esimerkiksi matkapuhelimet voivat tukea turvallisuutta, mutta kaikilla ei ole niihin varaa tai niiden toimivuus ei ole kaikissa tilanteissa luotettavaa.

7.1 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön aineisto muodostui viidestä haastattelusta. Viisi haastattelua on melko pieni määrä tulosten luotettavuuden kannalta. Toisaalta tavoitteena ei ollutkaan rakentaa tilastollisesti yleistettävää tietoa, vaan suuntaa antava pohja tuleville jatkotutkimuksille aiheesta. Suurempi määrä haastatteluja olisi kuitenkin todennäköisesti ollut hyödyksi. Jokaisessa haastattelussa nousi esiin uusia näkökulmia, eli aineiston saturaatiota ei kokonaan saavutettu, mutta toisaalta paljon yhteneviä näkökantoja myös löytyi. Tutkimuskysymyksen kannalta merkittävää uutta tietoa olisi todennäköisesti voitu saada lisää. (Eskola & Suoranta

2015, 46.) Tutkimuskysymyksiin saatiin kuitenkin vastauksia, joten työn onnistumiseen aineiston pienuudella ei ollut suurta vaikutusta.

Haastattelut toteutettiin noudattaen TENK (2019) ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita. Tämä tarkoitti muun muassa sitä, että osallistujille tehtiin selväksi etukäteen, miten haastatteluja käytetään; haastattelusta ei otettaisi videotallennetta, mutta tekstitalenne otettaisiin analyysia varten. Osallistujille painotettiin osallistumisen vapaaehtoisuutta sekä mahdollisuutta peruuttaa suostumus osallistumiseen.

7.2 Haasteet

Haastattelujen kulkuun vaikutti jokseenkin haastattelijan kokemattomuus teemahaastattelujen pitämisestä. Toisaalta teemahaastattelu oli tämänkin takia joustavuutensa vuoksi sopiva valinta menetelmäksi. Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvailevat haastattelun suurimmaksi eduksi sen joustavuutta. Haastattelun aikana on mahdollista oikaista väärinkäsityksiä ja selventää ilmausten sanamuotoja tarvittaessa, jonka takia ei ole niin tarkkaa, että esittääkö esimerkiksi kysymykset täsmälleen samalla tavalla joka haastattelussa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85, 88.)

Tietoperustan niukkuus hankaloitti opinnäytetyöprosessin alkuvaiheita. Aiheesta löytyi hyvin vähän aiempaa tutkimusta ja kirjallisuutta, mikä teki taustoituksesta ja haastatteluteemojen rakentamisesta haastavaa. Toisaalta aiheen käsittelemättömyys vahvisti tunnetta siitä, että työ oli tärkeä ja tekemisen arvoinen.

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyön tuloksia voi käyttää kehitysprojekteissa ja jatkotutkimuksissa. Opinnäytetyön tulosten päälle rakentuva jatkotutkimus voidaan toteuttaa esimerkiksi haastatteleamalla viranomaisia ja yrityksiä siitä, miten tässä opinnäytetyössä tunnistetut kuulovammaisten kohtaamat haasteet on mahdollisesti otettu huomioon turvallisuusjärjestelyissä ja henkilöstön koulutuksessa. Samoin tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää laajemmassa kyselytutkimuksessa aiheesta. Kyselytutkimuksessa laajalta otannalta kuuroja ja kuulovammaisia kysyttäisiin, ovatko he kohdanneet tässä opinnäytetyössä tunnistettuja haasteita ja miten merkittävinä he pitävät niitä.

Jatkumona tälle opinnäytetyölle voisi myös kartoittaa sitä, missä osin yhteiskuntaa tällä hetkellä kehitytään positiiviseen suuntaan kuulovammaisten pelastusturvallisuuden ja muutenkin oikeuksien ja etujen kannalta. Esimerkiksi mitkä yritykset ja organisaatiot ottavat kuulovammaiset mukaan riskienhallintaprosesseihin ja muuhun päätöksentekoon. Pikku Kakkosessa käytetään ja opetetaan jonkin verran viittomakieltä (Yle Areena 2025). Missä

muualla mahdollisesti tehdään samanlaisia asioita? Tätä voisi sitten vielä tutkia syvemmin, että minkälaisia vaikutuksia tämänlaisilla eri toimilla on.

Kuurojen Liiton vuonna 2021 suomalaisten laivayhtiöiden kanssa tekemän keskustelukierroksen pohjalta voitaisiin myös tehdä päivityskierros (ks. Rönneberg 2021). Toisella keskustelukierroksella voidaan kysyä laivayhtiöiltä, miten he ovat kehittyneet asioissa, joista ensimmäisellä kerralla puhuttiin. Lisäksi voidaan kysyä tämän opinnäytetyön tulosten pohjalta, ottavatko laivayhtiöt huomioon muita tässä opinnäytetyössä tunnistettuja kuulovammaisten haasteita risteilyillään.

Opinnäytetyön ja mahdollisten jatkotutkimusten laajempi tavoite on avata yhteiskunnallinen keskustelu aiheesta. Keskusteluun olisi hyvä saada osallistumaan niin kuulovammaiset ja kuulevat, yritykset, viranomaiset sekä poliitikot. Yhteiskunnallinen keskustelu voisi johtaa aiheen parempaan ymmärrykseen ja kehitykseen turvallisuuden saavutettavuudessa kuuroille ja kuulovammaisille.

Lähteet

- Chastain, M. 2025. Audiogram. Healthline. Viitattu 14.1.2025.
<https://www.healthline.com/health/audiogram?c=696452424951#graph-explained>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2015. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2022. Tutkimushaastattelu. Gaudeamus. Helsinki.
- Juvakka, J. & Andersson, L. 2021. Pelastuslain uudistamista koskevat esiselvityshankkeet. Invalidiliitto. Viitattu 8.9.2024. https://www.invalidiliitto.fi/sites/default/files/2021-06/Pelastuslain_uudistamista_koskevat_esiselvityshankkeet.pdf
- Kaiser, R. 2025. What is Personal Safety? Women's Safety. Viitattu 12.1.2025.
<https://womens-safety.com/blog/what-is-personal-safety/>
- Kokko, S. & Kyröläinen, A. 2023. Lausunto hallintovaliokunnalle pelastuslakiin 2.2.2023. Vammaisfoorumi. Viitattu 8.9.2024. <https://vammaisfoorumi.fi/lausunto-hallintovaliokunta-pelastuslaki-2-2-2023/>
- Kuuloliitto 2024 a. Ikäkuulo. Viitattu 19.12.2024. <https://www.kuuloliitto.fi/ikakuulo/>
- Kuuloliitto 2024 b. Kuulo. Viitattu 19.12.2024. <https://www.kuuloliitto.fi/kuulo/>
- Kuuloliitto 2024 c. Kuulovammat. Viitattu 19.12.2024.
<https://www.kuuloliitto.fi/kuulovammat/>
- Kuuloliitto 2024 d. Kuulokojeet ja apuvälineet. Viitattu 19.12.2024.
<https://www.kuuloliitto.fi/kuulo/kuulokojeet-ja-apuvälineet/>
- Kuurojen Liitto 2024 a. Etusivu. Viitattu 8.9.2024. <https://kuurojenliitto.fi/>
- Kuurojen Liitto 2024 b. Kuuro potilas tarvitsee apua. Viitattu 8.9.2024
https://kuurojenliitto.fi/wp-content/uploads/2020/02/kuuro_potilas_apua.pdf
- Laki pelastuslain muuttamisesta 436/2023.
- Lepistö, J. 2025. Onnettomuuksien ehkäisy on yhteispeliä. Sisäministeriö. Viitattu 12.1.2025.
<https://intermin.fi/pelastustoimi/onnettomuuksien-ehkaisy>
- McLeod, S. 2024. Maslow's Hierarchy of Needs. Researchgate. Viitattu 5.2.2025.
https://www.researchgate.net/publication/383241976_Maslow's_Hierarchy_of_Needs
- Mayer, J. 2021. What Does It Mean to Have Normal Hearing? SSHC. Viitattu 18.12.2024.
<https://sshc.com/patient-resources/what-does-it-mean-to-have-normal-hearing/>
- Muckett, M. & Furness, A. 2007. Introduction to Fire Safety Management. Routledge. London.
- Pelastuslaki 379/2011.
- Rajamäki, M. 2025. Yritysturvallisuus. Elinkeinoelämän keskusliitto. Viitattu 15.2.2025.
<https://ek.fi/hyotyieto-yrityksille/yritysturvallisuus/>
- Rönberg, M. 2021. Kuurojen ja huonokuuloisten matkustajaturvallisuus risteilylaivoilla. Kuurojen Liitto. Viitattu 14.1.2025. <https://kuurojenliitto.fi/ajankohtaista/kuurojen-ja-huonokuuloisten-matkustajaturvallisuus-risteilylaivoilla/>
- SFS-ISO 31000:2018. Riskienhallinta. Ohjeet. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto SFS.
- Sisäministeriö 2025. Pelastuslain toisen vaiheen uudistamishanke. Viitattu 4.6.2025.
<https://intermin.fi/hankkeet/hankesivu?tunnus=SM025%3A00%2F2024&utm>

SPEK 2025 a. Vammaisen ihmisen pelastaminen. Viitattu 8.9.2024.

<https://www.spek.fi/turvallisuus/vammaisen-ihmisen-pelastaminen/>

SPEK 2025 b. Taloyhtiön vastuu. Viitattu 4.6.2025.

<https://www.spek.fi/turvallisuus/paloturvallinen-taloyhtio/taloyhtion-vastuu/>

Suomen YK-liitto 2015. YK:n yleissopimus Vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Viitattu 28.1.2025.

https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf

TENK 2019. Ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin ohje 2020. Viitattu 30.3.2025.

https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf

The United States Fire Administration 1999. Fire risks for the deaf or hard of hearing. Viitattu 1.10.2024. https://www.preventionweb.net/files/8577_firerisksforthedeaf.pdf

Tuomi, A. & Sarajärvi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.

Turvallisuuskomitea 2017. Kokonaisturvallisuuden sanasto. Viitattu 12.10.2024.

https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/Kokonaisturvallisuuden_sanasto.pdf

Vihra 2019. Kuurojen naisten pakkosterilisaatiot vihdoon yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Kuurojen Liitto. Viitattu 3.11.2024. <https://kuurojenliitto.fi/ajankohtaista/kuurojen-naisten-pakkosterilisaatiot-vihdoin-yhteiskunnalliseen-keskusteluun-kuurojen-liitto-vaatii-selvitysprosessin-kaynnistamista/>

Vammaispalvelulaki 675/2023.

Valtioneuvoston asetus vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 27/2016.

Viittomakielilaki 359/2015.

WHO 2024. Deafness and hearing loss. Viitattu 8.9.2024. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/deafness-and-hearing-loss>

World Deaf Federation 2025. Etusivu. Viitattu 7.11.2024. <https://wfdeaf.org/>

Yle Areena 2025. Pikku Kakkonen viittomakielellä. Viitattu 28.3.2025.

<https://areena.yle.fi/1-50744572>

Julkaisemattomat lähteet

Haastateltava A. 2024. Haastattelu.

Haastateltava B. 2024. Haastattelu.

Haastateltava C. 2024. Haastattelu.

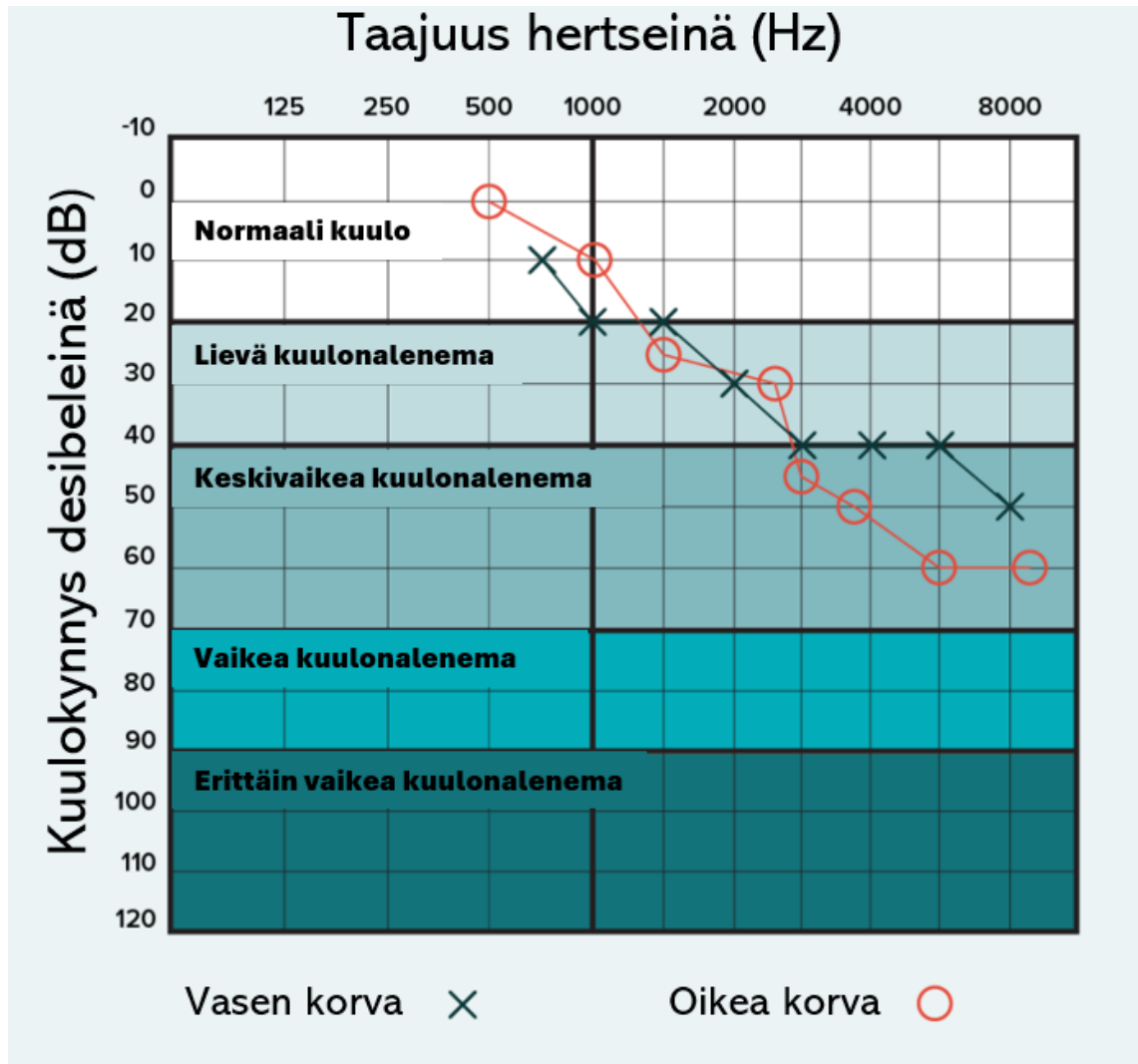
Haastateltava D. 2024. Haastattelu.

Haastateltava F. 2024. Haastattelu.

Liitteet

Liite 1: Audiogrammi.....	24
Liite 2: Haastatteluteemat.....	25

Liite 1: Audiogrammi (Mukaillen Chastain 2025)

Audiogrammissa 0 desibeliä tarkoittaa alhaisinta ääntä jonka keskiarvo normaalikuuloinen ihminen pystyy kuulemaan. Kuulokynnys tarkoittaa sitä, kuinka monta desibeliä kovempi äänen täytyy olla verrattuna normalisoituun 0 desibeliin, jotta tutkittava henkilö pystyy havaitsemaan sen kuulollaan. Kuulokynnys vaihtelee eri taajuuksilla, eli korkeammat ja matalammat äänet havaitaan eri äänenvoimakkuuksilla. (Mayer 2021.)

Liite 2: Haastatteluteemat

Kuulovamman vaikutus turvallisuuteen

Haastateltavan ajatuksia kuulovamman vaikutuksesta turvallisuuteen arkipäiväisessä elämässä kodin ulkopuolella kysyttiin yleisellä tasolla, jonka jälkeen kysyttiin tiettyjä henkilökohtaisia kokemuksia tilanteista, joissa kuulovamma on vaikuttanut haastateltavan turvallisuuteen.

Kuuroille ja kuulovammaisille sopivat hälytys- ja tiedotusjärjestelmät

Haastateltavalta kysyttiin, onko hän havainnut kodin ulkopuolella käytettävän esimerkiksi kuuroille ja kuulovammaisille saavutettavia hälytyslaitteita, ja minkälaiset keinot tavoittaa kuurot ja kuulovammaiset kodin ulkopuolella hän kokee hyväksi.

Viestintä

Haastateltavalta kysyttiin, että miten hän kokee esimerkiksi viranomaisten tai muiden tuntemattomien ihmisten valmiuden huomioida kuurojen ja kuulovammaisten viestintätarpeet spontaaneissa kommunikaatiotilanteissa. Tämä teema sulautui osassa haastatteluista kahteen aiempaan teemaan, kun viestintä nousi esiin osana pohdintaa

Tiedon puute kuuroista ja kuulovammaisista

Haastateltavalta kysyttiin, mitä hän ajattelee kuurojen näkyvyydestä ja miten hän kokee yleisesti yhteiskunnan ymmärryksen kuuroista ja kuulovammaisista, sekä mahdollisia hyviä tai huonoja kokemuksia tilanteista joissa tuntemattomien ihmisten ymmärrys tai ymmärryksen puute on tullut esiin.